

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยชุมชน

: กรณีศึกษา บ้านวังฆ้อง ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

**SUCCESS FACTORS FOR COMMUNITY – BASED SOLID WASTE MANAGEMENT :
A CASE STUDY OF WANG KONG VILLAGE,
TAMBON TUEM TONG , MUANG NAN DISTRICT, NAN PROVINCE**

พันจ๋าโทอนุสร คำวัง

anusornyai@outlook.co.th

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ดร.ปเนต มโนมัยวิบูลย์

ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง หมู่ที่ 3 ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยที่ปรับมาจากเกณฑ์การประเมินชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบในการบริหารจัดการขยะของชุมชนบ้านวังฆ้องได้เริ่มจากครัวเรือน โดยการส่งเสริมและการสร้างความเข้าใจในกระบวนการจัดการขยะจากจุดเริ่มต้น ให้ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะ และกระบวนการจัดการขยะที่คัดแยกในแต่ละประเภท ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการดำเนินการให้แก่ครัวเรือนในชุมชน มีการประยุกต์ใช้หลัก 3 Rs การดำเนินงานตามแนวปรัชญา ”เศรษฐกิจพอเพียง” การจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล และการจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิล

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านวังฆ้อง แยกเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง ได้แก่ การมีผู้นำและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ในชุมชน เช่นกลุ่มพลัง

ของผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน และ อสม. วัด ความสามัคคีและจิตสำนึกของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากต้นทาง และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบาย แผนงาน และงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทอง ได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่สำคัญเช่นบริษัททวงษ์พาณิชย์สาขาพระธาตุเขาน้อย และสาขาอำเภอนาน้อยที่เข้ามารับซื้อถึงในชุมชน ภาคีเครือข่ายจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐที่อยู่ในชุมชน และนอกชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลถ้ำทอง โรงเรียนบ้านถ้ำทอง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน สถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อมภาคอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย Thailand Institute of Packaging and Recycling Management for Sustainable Management, หรือ ทีพี เอ็ม เซ่ ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม จนส่งผลให้ชุมชนบ้านวังฆ้องเป็นชุมชนปลอดขยะ ได้รับรางวัลในการเข้าร่วมประกวดรางวัลโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน ประเภทชุมชนเครือข่าย รับพระราชทานถ้วยรางวัลจากสมเด็จพระเทพพระรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีปี 2553 จัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อมภาคอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

คำสำคัญ : ปลอดขยะ/ ลดขยะ/ การคัดแยกขยะที่ต้นทาง/ การจัดการโดยชุมชน/ การจัดการเครือข่าย/ การนำกลับมาใช้ใหม่

ABSTRACT

This independent study aims at discerning patterns and success factors behind the community-based waste management in Moo 3 Baan Wang Khong, Thuemtong Sub-district, Muang District, Naan Province. The framework was adapted from the Department of Environmental Quality Enhancement's Zero Waste criteria.

The study finds that successful waste management began at home. The village encouraged households to participate by instilling understanding about source separation and 3Rs through trainings and other communication channels. The implementation also followed the Sufficiency Economy principles. The community operated a recyclable bank and recyclable markets.

Key success factors can be divided into internal and external factors. Internal factors included leadership and a strong committee, participation and supports from other groups in the

community like elders, school students, housewives, health volunteers and religious groups, and public awareness on the importance of source separation. External factors that assisted the community were supports from Thuemtong Tambon Administrative Organization, private waste dealers such as Wongpanit and local businesses, local hospital, school, provincial offices, the Department of Environmental Quality Enhancement, and the Thailand Institute of Packaging and Recycling Management for Sustainable Management (TIPMSE). These factors enabled the village to successfully participate in Recycling Bank Competition and won the grand prize in 2010.

Keywords: zero waste/ waste reduction/ source separation/ community-based management/ network management/ recycling

บทนำ

จากการสำรวจข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศของกรมควบคุมมลพิษในปี 2556 พบว่า มีปริมาณขยะเกิดขึ้นจำนวน 26.77 ล้านตัน/ปี หรือปริมาณ 73,354 ตัน/วัน นอกจากนั้นผลการสำรวจของกรมควบคุมมลพิษยังพบอีกว่า ทุกจังหวัดมีวิกฤติเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย โดยมีอัตราการผลิตขยะ/คน/วัน สูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี จาก 1.03 กิโลกรัม/คน/วัน ในปี 2551 เพิ่มขึ้นเป็น 1.15 กิโลกรัม/คน/วัน ในปี 2556 จากสถานการณ์ปัญหาด้านการจัดการขยะดังกล่าว รัฐบาลจึงได้ดำเนินการผลักดันให้ “การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ” ด้วยกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์หลัก คือ การเสริมสร้างสังคมรีไซเคิล การจัดระบบการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์ การรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (cluster) การแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงาน (Waste to Energy) การวิจัย พัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และการให้เอกชนมีส่วนร่วมดำเนินการในรูปแบบ (Public Private Partnerships (PPPs))

คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เห็นชอบแผนที่นำทาง (Road Map) การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 โดย Road Map) การจัดการดังกล่าวประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ 1. การเร่งจัดการขยะมูลฝอยสะสมในสถานที่กำจัดขยะพื้นที่วิกฤติ 2. ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับขยะที่เข้ามาใหม่ โดยเน้นการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และแปรรูปพลังงานจากขยะ 3. จัดระเบียบมาตรการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และ 4. การสร้างวินัยของคนในชาติ มุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งในครั้งนี้นี้การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญต่อการบริหาร

บ้านวังฆ้อง หมู่ที่ 3 ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จากชุมชนเล็ก ๆ ชุมชนหนึ่ง ของตำบลถ้ำทอง ที่มีการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นระบบ เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2551 ที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลถ้ำทองมีนโยบายในการส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน จึงได้จัดเวทีชาวบ้านเพื่อค้นหาปัญหาในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทอง อนุมัติให้การ สนับสนุนแผนพัฒนาในการสนับสนุนงบประมาณ โครงการ และส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะ ในครัวเรือน ส่งเสริมการจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิล จากกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เป็น ระบบ จนกระทั่งชุมชนบ้านวังฆ้อง ตำบลถ้ำทอง ประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลด้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน รางวัลชนะเลิศระดับประเทศประเภทชุมชนเครือข่าย โดยสถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์ และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2553

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยชุมชน บ้านวังฆ้อง หมู่ที่ 3 ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ในครั้งนี้เพื่อจะได้ถอดบทเรียน นำรูปแบบที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการดำเนินการด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความสนใจให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

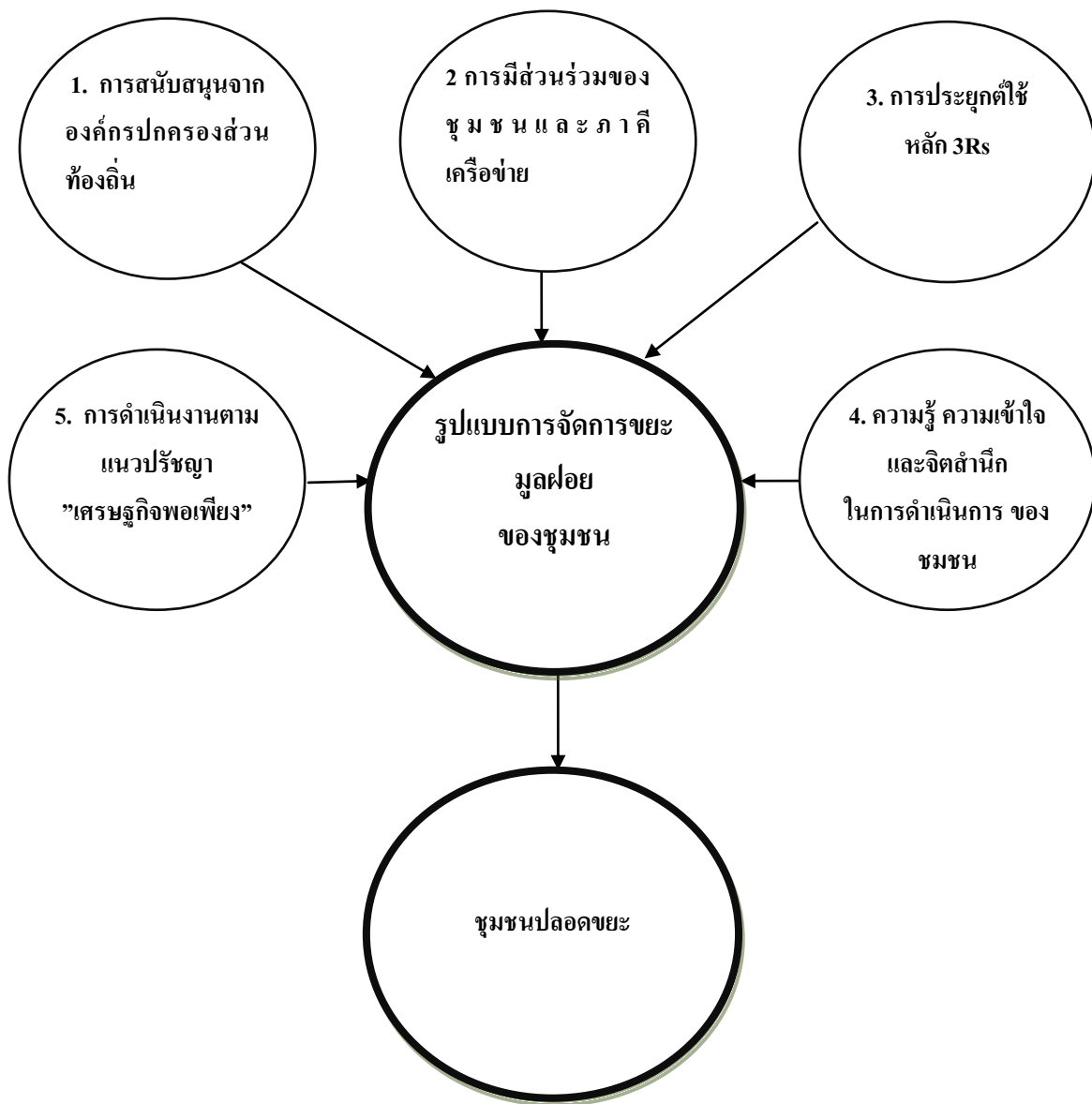
วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและถอดบทเรียน ความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง ตำบลถ้ำทอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แสดงกรอบแนวคิดของการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยชุมชนบ้านวังฆ้อง ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ 5 ด้าน ได้แก่ 1. การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย 3. การประยุกต์ใช้หลัก 3Rs 4. ความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกในการดำเนินการของชุมชน 5. การดำเนินงานตามแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ปรับมาจากเกณฑ์การประเมินชุมชนปลอดขยะ zero waste ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อว่ามีผลสำคัญต่อชุมชนปลอดขยะ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interviews) กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนบ้านวังม่วง และการสังเกตการณ์ การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย และสภาพพื้นที่ของชุมชนบ้านวังม่วง เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประกอบสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการณ์ซึ่งมีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ และประเด็นการสังเกตการณ์ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interviews) เป็นการพูดคุยซักถามตัวต่อตัวระหว่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลถิมตอง รองนายก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รองปลัด และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนบ้านวังม่วง กับผู้ศึกษาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้โดยผู้ศึกษามีแนวคำถาม (guideline) ที่ได้กำหนดขึ้นอย่างครอบคลุมรอบด้านต่อประเด็นปัญหาในการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่สามารถนำมาวิเคราะห์ปัจจัย ความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

2. การสังเกตการณ์ (observation)

การสังเกตการณ์หมายถึง การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใส่ใจและมีระเบียบวิธีเพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่นผู้ศึกษาใช้การสังเกตอย่างมีโครงสร้าง (structured observation) ซึ่งเป็นการสังเกตการณ์ที่เป็นระบบ ผู้ศึกษาทราบถึงวัตถุประสงค์ของการสังเกตการณ์ ผู้ศึกษาจึงมีการเตรียมการสิ่งที่ต้องการสังเกตไว้ล่วงหน้าข้อที่ต้องการศึกษา และวิธีการวิเคราะห์ทำให้สามารถที่จะสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับ การวิเคราะห์แบบ 3 เสา (triangulation) คือวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ ภาคการเมือง ภาคราชการ และภาคประชาชน โดยวิธีการรวบรวม 3 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นในการวิเคราะห์ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลถิมตอง การบริหารจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลถิมตอง สถานการณ์และปัญหาขยะมูลฝอย การบริหารจัดการของชุมชนต้นแบบบ้านวังม่วง ตำบลถิมตอง อำเภอเมืองน่าน บทบาทของชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ สัมภาษณ์ และใช้ SWOT analysis วิเคราะห์

ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต้นแบบบ้านวังฆ้อง ตำบลถീมตอง โดยปัจจัยที่วิเคราะห์เลือกตามองค์ประกอบจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ดังนี้

ปัจจัยภายใน ได้แก่ บุคลากร โครงสร้าง และการบริหารองค์กร นโยบาย/แผน/โครงการงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ระบบการจัดการขยะมูลฝอย ค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพพื้นที่ สังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก นโยบายของรัฐ สื่อมวลชน เทคโนโลยี เศรษฐกิจ

จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

จากการประมวลผลจากการเก็บข้อมูลตามกรอบแนวคิด 5 ด้าน โดยจัดเรียงให้มีความสำคัญจากการศึกษาดังนี้

1. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย เนื่องจากชุมชนบ้านวังฆ้องมีผู้นำและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง ทุ่มเทเอาใจใส่ในการทำงานโดยเป็นผู้นำที่ดำเนินการด้วยจิตอาสาเป็นแบบอย่างให้แก่ครัวเรือน ไม่หวังสิ่งตอบแทนในการดำเนินงาน ซึ่งทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนที่ได้เห็นความทุ่มเท เสียสละ และร่วมต่อสู้ปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหาลุปรรรคต่าง ๆ จนกระทั่งชุมชนประสบความสำเร็จ

2. การได้รับความมีส่วนร่วมจากกลุ่มพลังที่สำคัญในชุมชน นั่นคือกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กเยาวชน และกลุ่มแม่บ้าน ที่ถือเป็นแรงหนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนที่เป็นมาตรการในการลดปริมาณขยะ เช่นการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากครัวเรือน การมีกิจกรรมเสริมภายในชุมชนที่มีส่วนให้ปริมาณขยะลดลง เช่นในงานทำบุญต่าง ๆ จะมีมติที่จะเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ในการใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ การประดิษฐ์เพื่อเพิ่มมูลค่า การจัดตลาดนัดขยะรีไซเคิล เป็นต้น

3. ได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนบ้านวังฆ้องเป็นชุมชนปลอดขยะ โดยเฉพาะภาคีเครือข่ายที่สำคัญนั้นคือบริษัททวงษ์พานิชสาขาพระธาตุเขาน้อย, สาขาอำเภอนาน้อย ที่เข้าร่วมรับซื้อขยะรีไซเคิลถึงในชุมชนจากธนาคารวัสดุรีไซเคิลบ้านวังฆ้องอย่างต่อเนื่อง

ส่วนการได้รับความสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทอง การประยุกต์ใช้หลัก 3 Rs (Reduce ลดการใช้ Reuse การใช้ซ้ำ และ Recycle นำกลับมาใช้ใหม่) และนำกลับมาประโยชน์ การดำเนินงานตามแนวปรัชญา”เศรษฐกิจพอเพียง” ปัจจัยที่เหลือนี้อาจจะเป็นแรงหนุนเสริมให้ การดำเนินงานของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง โดยแยกเป็นปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบาย แผนงาน และงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำทอง ได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่สำคัญเช่นบริษัททวงษ์พาณิชย์สาขา พระธาตุเขาน้อย และสาขาอำเภอพาน้อยที่เข้ามารับซื้อถึงในชุมชน ภาคีเครือข่ายจากหน่วยงาน องค์การภาครัฐที่อยู่ในชุมชน และนอกชุมชน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลถ้ำทอง โรงเรียนบ้านถ้ำทอง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน สถาบันการจัดการ บรจักษ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย Thailand Institute of Packaging and Recycling Management for Sustainable Management, หรือ ทีพี เอ็ม เซ่ ร่วมกับกรม ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านวังฆ้อง ได้แก่ การมีผู้นำและคณะกรรมการที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มพลังของผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน และ อสม. วัด ความสามัคคีและจิตสำนึกของ คนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากต้นทาง จนกระทั่งส่งผลให้ชุมชนบ้านวังฆ้องเป็น ชุมชนปลอดขยะ ได้รับรางวัลในการเข้าร่วมประกวดรางวัลโครงการจัดตั้งธนาคารวัสดุรีไซเคิล 400 ชุมชน ประเภทชุมชนเครือข่าย รับพระราชทานถ้วยรางวัลจากสมเด็จพระเทพ พระ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีปี 2553 จัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสถาบันการจัดการบรจักษ์และรีไซเคิลเพื่อ สิ่งแวดล้อมสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

การอภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยชุมชน บ้านวังฆ้อง ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน การจัดการขยะภายในพื้นที่ของตำบล ถ้ำทอง ซึ่งได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ที่ระบุกำหนดไว้ว่าการกำจัด สิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

และจากนโยบายลดปริมาณขยะ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนบ้านวังฆ้องการคัดแยกขยะจากครัวเรือน ออกทั้ง 4 ประเภทคือ 1. ขยะอินทรีย์ ที่สามารถย่อยสลายได้ 2. ขยะรีไซเคิล ที่สามารถนำกลับมา แปรรูปได้ 3. ขยะอันตราย หรือขยะที่มีพิษ และ 4. ขยะทั่วไปที่ไม่สามารถจะนำกลับมาใช้ ประโยชน์ได้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำลอดจะต้องมารับดำเนินการนำไปกำจัดต่อไป ซึ่งการคัด แยกขยะทั้ง 4 ประเภท ตรงกับที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่ให้ความหมายของคำว่าขยะมูลฝอย และ ได้แบ่งประเภทของขยะมูลฝอยไว้ เช่นธงชัย ทองทวี: 2553 อ้างถึง (พิชิต สกกุลพราหมณ์ :2531)

การนำหลักการ 3R มาประยุกต์ใช้ ชุมชนบ้านวังฆ้องได้มีการการนำหลักการ 3R มา ประยุกต์ใช้ ในการลดปริมาณขยะภายในชุมชน ตามแนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยที่กล่าวอ้างถึงใน ส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี 2555 การจัดการ มูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดต่างๆ เช่น บ้านเรือน สำนักงาน อาคาร โรงงาน โดยการใช้หลักการ 3R มี วัตถุประสงค์เพื่อให้แหล่งกำเนิดมูลฝอย ลด คัดแยก และใช้ประโยชน์จากมูลฝอยให้มากที่สุด ก่อน ส่งมูลฝอยที่ไม่มีค่า แล้วไปกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาล โดยมีหลักการ ดังนี้ R1 = Reduce (ลดการ ใช้) คือ “ลดระดับการใช้ในปัจจุบันลง โดยควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะเพื่อ ทำให้เกิดการสูญเปล่าให้น้อยที่สุด” R2 = Reuse (การใช้ซ้ำ) เป็นการนำสิ่งของที่ใช้งานไปแล้วแต่ ยังสามารถใช้งานได้มาใช้ซ้ำ ให้คุ้มค่า บำรุงรักษาสິงของนั้นๆ ให้มีอายุการใช้งานนานๆ หรืออาจ นำไปให้ผู้อื่นใช้ต่อหรือบริจาคก็ได้ R3 = Recycle (การนำกลับมาใช้ใหม่) เป็นการนำวัสดุต่างๆ เช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก อะลูมิเนียม ฯลฯ มาแปรรูปโดยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อนำกลับมาใช้ ใหม่ และตรงกับการศึกษาของวุฒิพงษ์ ศรีศิลป์ (2553) ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการ ขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้นโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำลอด จังหวัดน่าน ในการ ดำเนินกิจกรรมตามแนวทาง 3 Rs ในการลดใช้ขยะ (Reduce) โดยไม่สนับสนุนร้านค้าที่กักเก็บและ จำหน่ายสินค้าที่ใช้บรรจุภัณฑ์ฟุ่มเฟือย มีการเลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปรีไซเคิล การใช้ซ้ำ (Reuse) ประชาชนให้ความสำคัญในการบำรุงรักษาเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้อีก และการรีไซเคิล (Recycle)ประชาชนให้ความสำคัญในการคัด แยกขยะรีไซเคิลแต่ละประเภทได้แก่ แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปรีไซเคิล

รูปแบบของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญที่เป็นปัจจัยที่ส่งผล ต่อการเป็นชุมชนปลอดขยะ นั่นคือเริ่มตั้งแต่ต้นนโยบายลดปริมาณขยะของผู้บริหาร นำไปสู่เวทีการ ประชาคม เพื่อร่วมคิดปัญหาของชุมชน ร่วมวางแผนแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การได้รับการ สนับสนุนจากผู้นำที่เข้มแข็ง การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเป็นแรง เสริม การได้รับความร่วมมือจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ภายในชุมชนเช่นกลุ่มพลังของผู้สูงอายุ เด็ก และ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น ในกระบวนการจัดการขยะที่ต้นทางโดยการคัดแยกขยะจากครัวเรือนออกมา

ทั้ง 4 ประเภท คือ 1. ขยะอินทรีย์ 2. ขยะรีไซเคิล 3 ขยะอันตราย 4. ขยะทั่วไป แนวคิดการมีส่วนร่วมนี้ตรงกับการศึกษาของ วุฒิพงษ์ ศรีศิลป์ (2553) ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้นโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง จังหวัดน่าน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้นของประชาชน ที่ประชาชนสามารถจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้นได้ และการศึกษาของ พัทยาพร อุ่นโรจน์ (2557) ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการขยะไปสู่ความยั่งยืน ของเทศบาลตำบลเชียงเคี่ยน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ที่ให้ชุมชนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง คือภายในครัวเรือน โดยการส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป และขยะอันตราย มีการนำขยะรีไซเคิลมาสร้างรายได้คืนสู่ครัวเรือนโดยการนำไปขาย ขยะอินทรีย์นำมาทำปุ๋ยหมัก ขยะทั่วไปนำมาทิ้งในบ่อขยะ และตรงกับแนวคิดจากการศึกษาของ มงคลกร ศรีวิชัย และคณะ (2557) ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่พบว่าชุมชนได้รับการมีส่วนร่วมจากผู้นำชุมชน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่เข้มแข็ง และได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ผลของการสำรวจเชิงปฏิบัติจะพบว่าปริมาณขยะและสัดส่วนของขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิลลดลงอย่างเห็นได้ชัด

รูปแบบการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกของคนในชุมชน ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนปลอดขยะ เพราะถ้าหากทุกคนในชุมชนขาดจิตสำนึก และยกให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ความสำเร็จในการเป็นชุมชนปลอดขยะจะประสบได้ยากหรือได้น้อย ซึ่งตรงกับการศึกษาของ พิทยา วัชรโรทัย (2556) ศึกษาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง จากการศึกษาพบว่ากระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองแกลง เริ่มต้นจากการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะจากบ้านเรือน โดยการใช้การประชาสัมพันธ์ในหลาย ๆ ช่องทางเพื่อให้มีการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม และจากการศึกษาของมงคลกร ศรีวิชัย และคณะ (2557) ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่ศึกษาพบว่าชุมชนบ้านปากว้าวทองกวาว หมู่ที่ 25 ซึ่งผู้นำและประชาชนในชุมชนมีการจัดการขยะมูลฝอยเป็นระบบ ณรงค์ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแก่ชาวบ้าน จัดตั้งคณะกรรมการคอยควบคุมการจัดการขยะมูลฝอยของชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอมีการจัดการขยะอินทรีย์ และขยะรีไซเคิลสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยภายในชุมชนจาก 1,039 กิโลกรัม/สัปดาห์ ลดลงเหลือเพียง 297 กิโลกรัม/สัปดาห์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการสร้างชุมชนปลอดภัยที่ยั่งยืน ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาในเชิงปริมาณการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะจากต้นทาง โดยการศึกษาในกลุ่มช่วงอายุ เช่นกลุ่มของเด็กและเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจักได้นำผลการศึกษามาวิเคราะห์ทราบถึงปัญหา และวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยชุมชน บ้านวังม่วง หมู่ที่ 3 ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. การถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบที่ได้รับรางวัลในการประกวดชุมชนปลอดภัย Zero Waste ของกรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม ในด้านต่าง ๆ เพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาปรับใช้ในพื้นที่ ในการสร้างชุมชนปลอดภัยที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2556 ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 14/2557
วันที่ 19 มีนาคม 2557 สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2558

<http://www.pcd.go.th/Public/News/GetNewsThai.cfm?task=lt2014&id=17119>

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.(2547)

การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน อย่างครบวงจร คู่มือสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

(2557) คำแนะนำการจัดทำผลการดำเนินงานชุมชนปลอดภัย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. สรุปข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2558

<http://www.dla.go.th/work/abt/>

โกวิท พวงงาม. (2553) การปกครองท้องถิ่นไทย ว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท

โกวิท พวงงาม. (2554) การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท

ชุมพล สังข์ทอง.(2552) อุปสรรคและปัญหาการบังคับใช้ พ.ร.บ.แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 กรุงเทพฯ ฯ

ชวงค์ ฉายะบุตร. (2539) การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : พิมพ์ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.

ไชยยศ บุญญากิจ. สถานการณ์ขยะ. ระบบออนไลน์

http://www.tei.or.th/pr/lca-2552/100712-01_TISI_CB.pdf สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2558

ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2540) 100 ปีการปกครองท้องถิ่นไทย. พ.ศ.2440-2540 กรุงเทพฯ: ค บ ไฟ

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546) ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทยและต่างประเทศ
เปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน,

บัญชา สุวรรณสิทธิ์. (2550) ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาลตำบล
สันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

ประหยัด หงส์ทองคำ. (2526) การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช

พริยา วัชรโรทัย. (2556) การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลเมือง
แก่ง จังหวัดระยอง วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มงคลกร ศรีวิชัย และคณะ. (2557) การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตพื้นที่

องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วารสารการพัฒนาชุมชน
และคุณภาพชีวิต 2(3): 245-254

วุฒิพงษ์ ศรีศิลป์. (2553) การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอย ณ จุดเริ่มต้น

โดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำมดอง จังหวัดน่าน

วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิษุกร นาคชน. (2550) การปกครองท้องถิ่นไทย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ศศิณา ภารา. (2550) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท